

Skola med lön och jobbgaranti

Av Helena Karlsson

Under senare år har företagsanknutna gymnasieskolor blivit allt vanligare. Idén med en företagsförlagd utbildning är dock inte ny. Under efterkrigstiden hade många företag egna skolor som kombinerade praktisk och teoretisk utbildning, så kallade industriskolor. En av dessa skolor var Bolinder-Munktells industriskola i Eskilstuna.

När den svenska industrins behov av yrkesutbildad arbetskraft ökade under 1930- och framförallt 40-talet, valde många företag att satsa på egna företagsskolor med en mer organiserad lärlingsutbildning som kombinerade praktik med teori.

Bara i Eskilstuna fanns i början av 1950-talet tre privata industriskolor. Den äldsta var Gevärsfaktoriets lärlingskola, som hade startat 1935 i syfte att förse fabriken med yrkesutbildad arbetskraft. Eskilstunaindustrins teoretiska lärlingskurs var i sin tur en gemensam utbildningsåtgärd för företag som AB Gense och Eskilstuna Jernmanufaktur AB, med start under 1940-talet. Båda dessa företagsskolor hade dock svårt att konkurrera om eleverna med stadens tredje och största lärlingskola – Bolinder-Munktells industriskola.

AB Bolinder-Munktell (BM) hade inlett sin utbildningsåtgärd i början av 1930-talet genom inrättandet av en lärlingskola med fokus på praktisk undervisning. År 1946 startade företaget en treårig industriskola där praktiken kompletterades med teoretisk undervisning inom bland annat yrkesräkning, materiallära, organisationskunskap, yrkesritning och maskinlära. Ungefär en dag i veckan var det teoretisk

undervisning som stod på schemat.

Full aktivitet i lärlingsverkstaden. Foto: okänd. Bolinder-Munktells industriskolas arkiv, Arkiv Sörmland

Den praktiska utbildningen var förlagd till lärlingsverkstaden, där eleverna fick prova på att arbeta med företagets olika svarvar, fräsar, borrar- och stickmaskiner. Efter genomgången provperiod

fick eleven fördjupa sig inom det yrkesområde där denne trivts bäst och visat mest fallenhet, genom att under utbildningens sista år ha sin praktik förlagd till den avdelningen. Efter examen kunde sedan eleven räkna med anställning inom företaget till högsta ackordsersättning – detsamma som en "vanlig" lärlingstid på sju år utan teoretisk undervisning gav.

Eleverna var inte kontraktbundna till företaget under utbildningstiden, vilket var vanligt vid andra företagskolor för att garantera att den investering som företaget gjorde i form av utbildning för eleven skulle "betala av sig". Inom BM var istället tanken att de elever som verkligen var intresserade skulle stanna kvar ändå utan tvång och yttre påtryckningar – något som också visade sig stämma bra.

Upp till 30 elever antogs per termin. Dessa skulle ha genomgått grundskola, ha god hälsa liksom ha ansetts lämpliga för arbete inom verkstadsindustrin efter genomförda anlagsprov. För dem som antogs väntade tre års studier med jobb på företaget efter examen för den som så ville. Under hela utbildningstiden hade eleverna lön i enlighet med gällande avtal. BM betalade också ut en extra gratifikation till dem som tog examen.

Upprop 1967. Foto: okänd. Bolinder-Munktells industriskolas arkiv, Arkiv Sörmland

År 1971 skapades den moderna gymnasieskolan genom en sammanslagning av gymnasierna, fackskolan och yrkesskolan. Genom denna förändring fick det allmänna skolväsendet ett tydligare ansvar också för yrkesutbildningen, vilket minskade behovet av de privata industriskolorna. Följden blev att BM lade ner sin skola sommaren 1974, sedan den sista elevkullen gått klart sin treåriga utbildning efter skolreformen 1971.

Under nästan 30 år var BM:s industriskola igång. När den stängdes hade totalt 550 elever genomgått skolan, varav många blivit kvar inom företaget. Efter sig har skolan lämnat ett spännande arkivmaterial med alltifrån betyg och kursplaner till fotografier och tidningsurklipp – handlingar som ger inblick i en tid och en skolform som numera är historia.

Publicerad i Sörmlandsbygden i januari 2017